
რუსუდან ნიშნიანიძე
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

**სანტიაგო დე ჩილეში გამოცემული ქართული კრებული –
ერთი მითოსური პარადიგმა**

60-იანი წლებია, უფრო ზუსტად, 1963 წელი. ერთი შეხედვით, რკინის ფარდაც აიწია და ცხოვრებაც უკეთესი გახდა, მაგრამ ადამიანები არ შეცვლილან მაინცადამაინც და მწერალთა კავშირის გამგეობის პლენუმზე კონსტანტინე გამსახურდია ხმამაღლა ინატრებს:

„_ ნეტავი მეც მქონდეს კირკეს ჯადოსნური წამალი რომ ჩვენებური „მამებლები“, რომელნიც თავიანთი ცარიელი თავებით ივსებენ ცარიელ ჯიბეებს, ერთ მშვენიერ დღეს ღორებად ვაქციო.“

აღტაცებული კარლო კალაძე იდეას „მოიწონებს:“

„_ მაშინ ხორცის დამზადების საქმე მოწესრიგდებოდა.“

და დარბაზი, რომელიც ყოველთვის იცინის, ახლაც გაიცინებს.

გავიხსენოთ: კირკე ჰელიოსის ასული (აიეტისა და პასიფაეს და, მედეას მამიდა, კოლხი) გახლდათ. ჰომეროსის თანახმად, გრძნეული და უმშვენიერესი კირკე კუნძულ აიაია-ზე ცხოვრობდა. მან ჯადოსნური წამლით ოდისევსის მეგობრები ღორებად აქცია; მაგრამ რაკილა ის გრძნეული გახლდათ, მას ცხოველებად ქცეულებისთვის ადამიანების სახის დაბრუნებაც შეეძლო. საბოლოოდ, ის ასეც მოიქცა.

ეროვნულ მწერლობაში არაერთგზის გამოვლენილა განათლების ფართო თვალსაწიერი და მიზანმიმართულად ზუსტად მიუთითებიათ მზერა ძველი ბერძნული თუ რომაული მითოსური გმირებისკენ. ამხელა მასშტაბით ეგებ არა, მაგრამ საინტერესო

და გასათვალისწინებელია ქართული ემიგრანტული ლიტერატურული ტექსტები. ამჯერად, მხოლოდ ერთ მათგანს წარმოვადგენ.

გიორგი გამყრელიძე ქართული ემიგრაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წარმომადგენელი გახლდათ. მისი ლიტერატურული არეალი საკმაოდ ვრცელი და მრავალფეროვანია: თარგმანები ამერიკული და ფრანგული პოეზიიდან, გერმანული მწერლობის ნიმუშები; უპირველესი მაინც საკუთარი, ორიგინალური ლექსების თხზვაა.

1960 წელს უკვე არა მხოლოდ სხვა სახელმწიფოში, არამედ სხვა კონტინენტზე, სანტიაგო დე ჩილეში დაისტამბება პოეტური კრებული „გვიანი რთველი“. ყდაზე გამოტანილი სათაური უკვე იპყრობს მკითხველის ყურადღებას. „რთველი“ – როცა მოსავალი დამწიფებულია და დასაბინავებელი; მაგრამ რატომ „გვიანი?“ აკი წიგნი ცნობილი რუსთველოლოგის, ვიკტორ ნოზაძის პირადი მონდომებით დაისტამბა, და რომ არა დიდი მეცნიერის ზრუნვა, კიდევ დიდხანს იქნებოდა თაროზე შემოდებული. ყურადღებას წიგნის გაფორმებაც იქცევს: ერთი შეხედვით, მარტივი, ეროვნული: ყურძნითა და ქართული ჩუქურთმით.

კრებულში დაბეჭდილია 1955 წელს დაწერილი გიორგი გამყრელიძის ლექსი „დალი და დიანა“. ლიტერატურული ტექსტი ორ სიუჟეტურ ამბავს მოიცავს.

დალი – ქართული მითოლოგიის უძველესი ქალღმერთი; მიუვალი, სალი კლდეების მკვიდრი, ოქროსდალალებიანი, ნადირობის ქალღმერთი; პოეტი კი ეგზოტიკური, უცხო გარემოს დახატვას ცდილობს: გრაალის კოშკი, მყუდრო დარბაზი, მძინარე დალი, პარსიფალი, ბნელი პალატები...

თითქოს უდიმის ნეტარებას უცხო სიზმარში,
გედის ფერ კისერს მოხვევია ოქროს დალალი.

როგორც ვთქვი, უჩვეულო გარემოცვა და ასევე, უცხო ნივთებიც: საფირონი, ქარვა და ლალი.

ძველი თქმულების სურნელება იწვება კვარში
და ბნელ პალატებს სინათლეს ჰფენს მისი პარპალი.

ერთი შეხედვით, ასინქრონული სურათია: შემთვრალი პანი მარანში ცეკვავს და კლდის ქიმზე მდგარი ძველი კოშკი ქარში ინგრევა.

ჩანართის სახით: „ცხრაფეხა პანი გადაკრული ცეკვავს მარანში.“ ეს ლექსი ერთხელ უკვე წაკითხული აქვს, მაგრამ პოეტური კრებულისათვის რეცენზიის წერას რომ შეუდგება, სათაურით: „გვიანი რთველი“ გიორგი გამყრელიძისა“ გრიგოლ რობაქიძე გულდასმით გადაიკითხავს ყოველ ტექსტს – ქებასაც იტყვის და შენიშვნასაც და ასეთ განსხვავებასაც აღმოაჩენს: „ცხრაფეხა პანი“ („დალი და დიანა“) ბეჭდვითი შეცდომა. ჩვენს ჟურნალში (იგულისხმება „ბედი ქართლისა“ – რ.ნ.) დაბეჭდილ ტექსტში სწორად იყო: „თხაფეხა“.

ლექსში მნიშვნელოვანი ან ნაკლებადმნიშვნელოვანი მკითხველის ამოსარჩევია. რიგითობა სიუჟეტის შემადგენელი ნაწილია. აქ არც გაბმული თხრობაა, ე.წ. „შეკრული კომპოზიცია“. ცნობილია, რომ თმის მოკვეცა დალისთვის სასიკვდილო განაჩენია. ლექსის ფინალი კი ამგვარია:

ნალეს მაკრატლით იკვეცება ოქროს დალალი;

შედიან ნისლში მზეჭაბუკი და ამორძალი.

ე.წ. „ღია ფინალი“: როცა არაფერი მთავრდება. თავისთავად მხატვრულად საინტერესო ტექსტი მითის არაადექვატურ ინტერპრეტაციას სთავაზობს მკითხველს; მისი არასწორი წარმოდგენა: გეოგრაფიული სივრცე – სად ვითარდება მოქმედება (გრავალის კოშკი), პერსონათა (პარსიფალი, პანი) და საგანთა ჩამონათვალი (ლალი, ალმასი, ქარვა), და თავად ამბის = მითის დასასრული ლეგენდის ზუსტ ადექვატს არ წარმოადგენს. ვფიქრობ, ავტორმა დასავლური ელემენტების დამატება გადაწყვიტა. სამაგიეროდ, სულ სხვაგვარად მოიქცა მეორე შემთხვევაში. იმავე ლექსის ქვეთავი: „ბ“.

ეს მითიური თქმულება არაერთ თაობას გაახსენებს თავს. გაახსენებს სხვადასხვა რაკურსით, განზოგადების ფორმით, სათქმელის მასშტაბით. დიანა რომაულ მითოლოგიაში მცენარეთა, ველურ ცხოველთა, ნადირობის ქალღმერთია. ძველ

ბერძნულ მითოლოგიაში არტემისი – ზევსის ასული, აპოლონის ტყუპისცალი. ნადირობის ქალღმერთი. მეტსახელად „უბიწო“ არავის რთავდა ნებას მისი სიშიშველე ეხილათ. აქტეონი – მითოსური მონადირე, რომელიც ჩვეულებისამებრ აგრძელებდა თავის გატაცებას: ნადირობასა და ტყეში ხეტიალს საკუთარ მწევრებთან ერთად, ერთ საბედისწერო დღეს, შემთხვევით „გადააწყდება“ ნიმფებთან ერთად ტალღებში მობანავე ქალწულს. გიორგი გამყრელიძის აქტეონი შქერის ბუჩქებსაა მოფარებული:

ზის აქტეონი ტყის წყაროსთან შქერის ბუჩქებში,
და ჭვრეტს ფარულად მობანავე ტიტველ დიანას –
ფიქალის ტანმა მყუდრო სისხლი მას აუჩქეფა,
ქალღმერთის შუქმა ტყის სიმწვანე გაამზიანა.

ტექსტი ფეხდაფეხ მიჰყვება მითს. დიანას შეუმჩნეველი არ დარჩენია ვაჟის ქურდული მზერა, სველ სხეულზე თმათა ტევრი ჩამოიყარა და –

აღმართა თვალნი გაბასრულნი, ვით სატევრები
და დამალულ ყრმას მიახალა, როგორც შურდული
და ქალის გული განრისხების ფიფქმა დათოვა,
შურისძიების შემოევლო ბაგეებს სირმა.

მინდა ყურადღება მივაქციოთ ლექსის მხატვრულ შიდასახეს: კითხვისას „ხედავ“ თითოეულ ფრაზას, კადრს. განრისხებული დიანას შურისძიება არ დააყოვნებს: უსასტიკესად დასჯის მისი სხეულის სილამაზით მალულად დამტკბარს; რქააყრილ ირმად ქცეულ აქტეონს მისივე ძაღლების ხროვა მიესევა.

ახლა დიანა თვითონ უმზერს ირმის წვალებას,
სისხლიან ლაშებს ილოკავენ ავი მწევრები,
და იდას მთების დაბურვილი მუქი მტევრები

მოსთქვამენ ქარში: აქტეონის გარდაცვალებას.

ემიგრანტი პოეტი ზუსტი სახისმეტყველებით ახერხებს ლამაზი პოეტური ნიმუშის შექმნას.

ორივე ამბავი არაერთხელ გართმულა სხვადასხვა ავტორის ლირიკაში. როგორც ვთქვი, ესა თუ ის მითი ზოგჯერ შესაძლოა, უბრალოდ თანმიმდევრულ სტრიქონებად გაირითმოს; თუმცა, ისეც ხდება, რომ მასში დროის, ან ავტორის საკუთარი, პიროვნული ტკივილი ჩაიდოს. ირღვევა მითოლოგიური დრო და ის კონკრეტულ, კალენდარულ დროდ იქცევა. ლიტერატურულ ტექსტში დრო მნიშვნელოვანია. ისიც დასაშვებია, რომ ამა თუ იმ ავტორმა მითი საკუთარი სათქმელის „ფონად“ გამოიყენოს. ეს იმაზეცაა დამოკიდებული, როგორი რანგის ტექსტთან გვაქვს საქმე.

გალაკტიონ ტაბიძის აქტეონსაც (*ლექსი: „როცა აქტეონი, ძეი არისტეას“*) „თვალნი დაებინდნენ“, როცა ნიმფთა შორის პართენონის ნაკადებში მობანავე უმშვენირესი არტემიდა დაინახა, მაგრამ იგიც დაისაჯა:

ძაღლებს აქტეონი მსხვერპლად შეეწირა,
იგი დაეფლითათ ძაღლებს იმისსავეს.

უდიდესი პოეტი სხვა სათქმელისათვის იყენებს ამ ამბავს. მარტოსული გენიოსი თავს ნებას აძლევს ერთი პარალელი გაავლოს (*ეგებ, ამის გამოც მხატვრულად გართმა ეს უძველესი თქმულება?*) და მოულოდნელი ფინალით დაამთავროს ლექსი; საკუთარი სახელიც „ჩადო“ უფრო მკვეთრი, გასაგები და ნათელი რომ გაეხადა ჩანაფიქრი. მითის „წყალობით“ საკუთარი სათქმელი პირდაპირ (ხისტადაც) თქვა:

ვიცან, გალაკტიონ, შენში აქტეონი _
შენ გსჯის ყოველივე, როგორც სიყვარული.
შენგნით დაწვრთნილები ყეფენ მოუსვენრად
ისევ შენთვისავე _ ავი ძაღლებია.

დროისმიერი ზღვარი იშლება და აშკარაა თანამედროვეობასთან კავშირი. მხატვრული ზემოქმედებაც ექსპრესიულია და შესაბამისად, ემოციური; მწარეც. ეს საკუთარი მტრებისთვის ნათქვამი სიტყვებია. პოეტურად ნათქვამი შეულამაზებელი აზრი.

სააზროვნო წარსულის გამოყენებით არ იკარგება აწმყო. პირიქით, დრო ერთიანდება; ანუ წარსული წარსულში არ რჩება გაყინულ მითად, არამედ თანამედროვე პარალელის ცოდნისმიერ ახსნად იქცევა. ეს კი მკითხველს ფიქრის, განსჯისა და აზროვნებისკენ ფრთხილად უბიძგებს.

სანტიაგო დე ჩილეში გამოცემული ქართული წიგნი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია ქართულ ემიგრანტულ პოეტურ მემკვიდრეობაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გამყრელიძე გ., „გვიანი რთველი“, სანტიაგო დე ჩილე, 1960
2. ტაბიძე გ., რჩეული, გამომც. „საბჭ. საქართველო“, თბილისი, 1977

Rusudan Nishnianidze

Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Georgian Poetry Collection Published in Santiago de Chile –

One Mythical Paradigm

Summary

Giorgi Gamkrelidze was one of the most important representatives of Georgian emigration. His literary field is quite extensive and varied: translations from American and

French poetry, samples of German writing. The first at least is to compose your own original poems.

In 1920, his poems „Autumn Chianuri" was published in Georgia, and in 1922, „Nailed Hands" was published under the pseudonym of Grigol Zodel. In 1932, the poetic collection „Blue Monocle" was published in Georgian in Paris. **In 1960, not only in another country, but also on another continent, in Santiago de Chile, „Late Harvest“ was published,** and in 1963 a book was published in Georgian in Washington, DC, entitled „Poems, Stories, and Essays on Birds".

The article talks about Giorgi Gamkrelidze's collection „Late Harvest" printed in Santiago de Chile and one of his poetic works - „Dali and Diana"; The parallels with the mythical and famous literary characters are analyzed and the poetic reminiscences that are significant in relation to each pattern are found.

I think this is one of the artistically interesting and important books of the Georgian emigrant, which was published abroad.